

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Εν τῷ λαῷ ὑπάρχει ἡ
δύναμις πῶς δὲ φοβᾶται τὴν
ἀλήθειαν—ΓΥΣΑΡΗΣ.

Καὶ γλώσσα ἔχει τοὺς φυ-
σικούς της κανόνες.

ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΝΚΗ 18 ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1909

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗΣ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 362

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ. Στὸ παιδί μου.
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες τοῦ Γερο-
δίου (συνέχεια).
ΙΔΑΣ. Σαμοθράκη (συνέχεια).
ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ. Πεδίος Ὀρεινός.
Δ. Π. Π. Βιβλιογραφία—Les Manroyeni κτλ.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ὁ ποιητής René Aragos.
Γ. ΣΚΑΗΡΟΣ. Τὸ ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς (συνέχεια).
ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΣ. Ὁ Διάδοχος.
ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχές (συνέ-
χεια).
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ-ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜ-
ΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Μερικὲς Ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες, ἀπὸ καινὲς δὲ πὺρ μᾶς ξεφουρνίζουν κάθε μέρα, γιὰ πενταρολογία, πότε παραίτησις (!) Ζορμπά, πότε «ἐνδεχομένη» Ὑπουργικὴ μεταβολή, πότε—καὶ πάντα κάθε λογῆς χοντροφειτιές, βάλανε χέρι καὶ στὸ Διάδοχο καὶ μᾶς τελαλοῦν «ἐνδεχόμενη» παραίτησή του ἀπὸ τὸ στρατὸ—μπορεῖ καὶ ἀπὸ τὰ διαδοχικά του δικαιώματα.

Ἐχομε τὴν πεπονήθησιν πὺρ τέτιο πράμα οὔτε θὰν τὸ φαντάσθηκα καὶ ὁ Διάδοχος. Μπορεῖ νὰ πιεράθηκα, σὺν ἄτομο, μπορεῖ νὰ ποιογητεύθηκα, γιὰ μιὰ στιγμή, μοναχά, γιατί σκέφτηκα πὺρ ἄγρια παραγνωρίσθηκα τὸση ἀφοσίωση καὶ τὸση καλοσυνείδητη δουλιὰ του στὸ στρατὸ—μὰ πᾶν ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν πίκρα καὶ πᾶν ἀπὸ τὴν ἀπογοήτεψιν τῆς στιγμῆς, στέκεται τὸ Χρέος. Κι ὁ Διάδοχος τὸ ξέρει πολυκαλὰ αὐτό. Κ' ἔχοντας μπροστά του τὸ μεγάλο καὶ θαυμαστὸ παράδειγμα τοῦ Βασιλιά πατέρα του, πρέπει νὰ γνωρίζῃ γιὰ χρέος του τὸ νὰ μείνῃ καὶ στὸ στρατὸ καὶ στὸν τόπο.

Σὰ βγοῦμε μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ σημερινὸ τὸ χάος καὶ σὺν ἀρχινήσουμε μιὰ μέρα νὰ κρίνουμε κάπως μὲ πὺρ κρὺο αἷμα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράματα, θὰ ἐχτημήσουμε καὶ τοῦ Βασιλιά μας τὸ φέροισι καὶ τοῦ Διαδόχου τὸ ὅ,τι ἔκαμε γιὰ τὸ στρατὸ.

Καὶ στοὺς ἀξιωματικούς, καὶ σ' ἄλλους τοὺς ἄλλους, ἀναγνωρίζουμε τὴν λεγόμενὴ «καλὴν προαίρεσιν». Ὅλοι γιὰ κάτι καλὸ δουλεύουν, ἢ τὸ φαντάζονται πὺρ δουλεύουσι. Ὅλοι ξεσκαλωμένοι καὶ σωτηρία ζητᾶνε. Ὅσο βλέπει ὁ καθένας καὶ ὅσο μπορεῖ. Δυστύχημα βέβαια πὺρ δὲ βρέθηκα σήμερὰ ὁ Ἔνας πὺρ νὰ βλέπει καὶ νὰ μπορεῖ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Δυστύχημα πὺρ δὲν ἔχουν ὀργανωθεῖ καὶ συσσωματωθεῖ οἱ διάφορες κοινωνικὲς τάξεις. Δυστύχημα πὺρ δὲν

ἀντιπροσωπεύεται καμιά τάξη ὀρισμένη (ἔξω ἀπὸ τοὺς πλουτοκράτες) μέσα στὴ Βουλῆ, καὶ δὲν ὑπάρχει ἓνα κόμμα μὲ ὀρισμένες καὶ ἀπρόσωπες, νὰν τὴν ποῦμε, ἀρχές. Δυστύχημα ἀκόμα καὶ τὸ πὺρ οἱ ἀξιωματικοὶ μας, σὺν ξεκινήσανε γιὰ τὸ Γουδί, δὲν εἶχαν καταστρώσει ἓνα ὀρισμένο πρόγραμμα τῆς κατοπινῆς δουλιᾶς τους.

Χάος λοιπὸν ὄλουθε. Καὶ στὸ χάος αὐτό, κάθε πολίτης πὺρ ἀγαπάει ἀληθινὰ τὴν πατρίδα του ἔχει χρέος νὰ μείνῃ ἀκούνητος στὴ θέση του. Περισσότερο μάλιστα σὺν ὁ πατριώτης αὐτὸς τύχει νὰ λέγεται Βασιλιάς ἢ Διάδοχος.

ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ*

Ἡ ὑπεροχὴ αὐτὴ τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης τῶν Ἑλλήνων μᾶς ξηγᾶ εὐκόλα γιατί οἱ Ἕλληνες εἶταν οἱ πρῶτοι πὺρ δοκίμασαν ν' ἀποτινάξουν τὸν τουρκικὸν φεουδαλικὸν ζυγὸν. Ἡ ἀνώτερή τους μόρφωση, ἡ ἀστικὴ τους ὑπόστασις καὶ τὸ μεγάλο ἱστορικὸν παρελθὸν δὲν τοὺς ἐπιτρέπανε νὰ κοιμούνται, ἀλλ' ὑποδουλίζανε τὴν ἰδέαν τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Καὶ μὲ τὴν πρώτη κατάλληλη στιγμή, ἀπὸ τὴν μιὰ μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπανάστασης, τοῦ ἀστικοῦ ἀναθρασμοῦ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὴν βοήθειαν ἐξαιρέτης οἰκονομικῆς θέσης, κηρύξανε τὴν ἐπανάστασιν.

Ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ σὲ ἄλλο τὸ διάστημα τῆς δουλειᾶς καὶ στὸν καιρὸ τῆς ἐπανάστασης, σὺν ὑποδοῦλον πιεζόμενου, εἶταν ἡ θέση ἐκτάκτως ἐπαναστατικῆ. Ὅλη ἡ ψυχολογία τῆς ρωμιόσνης δὲν μποροῦσε ἐπομένως παρὰ νὰ εἶταν φιλελεύθερη, ριζοσπαστικὴ, ἐπαναστατικὴ. Τὰ τραγούδια τοῦ Ρήγγα μποροῦν νὰ δείξουν σὲ τί ὕψος φιλελεύθερου καὶ δημοκρατικοῦ φρονήματος εἶχε φτάσει τότες τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς πίεσης ἀπ' τὴν μιὰ μεριὰ καὶ τῆς ἀστικῆς ἐπαναστατικῆς ἰδέας τῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἀρμένιοι καὶ Τούρκοι, Βουργάροι καὶ Ρωμιοὶ Ἀράπηδες καὶ ἄσπροι μὲ μιὰ κοινὴ ὀρμὴ γιὰ τὴν ἐλευθερίαν μας νὰ ζώσουμε σπαθί!

Κατόπι ἐννοεῖται, μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν συνθηκῶν τὸ βαρόμετρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔπεσε. Ἀλλὰ καὶ τότες ἔλοι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχαν βέβαια τὴν εὐρύτητα τῆς δημοκρατικῆς πνοῆς τοῦ Ρήγγα καὶ τῶν ἄλλων φωτισμένων ὁπαδῶν του. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔθνους τὴν ἐλευθερίαν τὴν περιώριζε στὴν

*) Ἡ ἀρχὴ σὲ τὸν ἀριθ. 360.

ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ ζυγὸν τῶν Τούρκων. Αὐτὸ εἶναι καὶ φυσικὸν, ἔχει μόνον γιὰ τὴν συνθήκην τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ γιατί σ' ἄλλες τὴν ἐπαναστάσεις ὁ πολὺς ὄγκος τοῦ λαοῦ ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ φτάσῃ στὸ ὕψος τῆς δημοκρατικῆς μειοδοψίας.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν σὺν ἔθνος σηκώθησαν γιὰ ν' ἀποχτήσουν τὴν ἐθνικὴν τους ἀνεξαρτησίαν. Ἡ ἀστικὴ λέξις «πατρις», ἡ ὅποια ἀντηχοῦσε ἀπὸ τοὺς νικηφόρους στρατοὺς τῆς ἐπαναστατικῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας ἀπ' ἄκρην σ' ἄκρην τῆς Εὐρώπης, ἀντήχησε τώρα δυνατὰ καὶ ἀπὸ τὸ Μαλέα Ἰσθμὸν τὸ Δούναβη. Ἐδῶ ἔμωσ συνέθη καὶ τὴν ἀξιοπαρατήρητο: Οἱ Ἕλληνες ἐπειδὴ διοικοῦσαν ἐκκλησιαστικὰ καὶ πνευματικὰ τοὺς ἄλλους ἐρθεοδέξους λαοὺς τῆς Τουρκίας (Σλαβούς, Βλάχους κ.τ.λ.), πὺρ, σὰ γεωργοὶ μικροφεουδάλαι δὲν εἶχαν ἀκόμα καμμιὰ ἐθνικὴ καὶ φυλετικὴ συνείδησιν, τοὺς θεωροῦσαν γιὰ δικούς τους, γιὰ ἀληθινούς Ἕλληνες, καὶ ἐπομένως κηρύξανε καὶ σ' αὐτοὺς τὸ κήρυγμα τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Ἐτσι βλέπομε τὴν Ἐπανάστασιν ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν Βλαχία, σὺν ἀπὸ τόπο Ἑλληνικὸν. Οἱ Ἕλληνες ἐταύτισαν τὴν χριστιανικὴν ἰδέαν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ἀντίληψιν ἐντελῶς φεουδαλικὴ καὶ φυσικὴ γιὰ τὴν τότε φεουδαλικὴ ἐποχὴ. Ἡ ἐπανάστασις ἔμωσ τοῦ Δούναβη δὲν πέτυχε, ἐπειδὴ οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Σλαβοὶ κοιμούνταν ἀκόμα τὸ βαθὺ τους φεουδαλικὸν ὕπνον, γιὰ τοὺς λόγους πὺρ ἔπαυσε πᾶρα πᾶντος, καὶ δὲν εἶταν ἀκόμα ὄρμητοι γιὰ ἀστικά, πατριωτικὰ κινήματα. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα εἶταν ὄρμητοι καὶ πρόδιδαν σὲ ἐθνικὴν ἐπανάστασιν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὺρ τὸ κίνημά τους θὰ τὸ κᾶνε στὸ ἔνομα, ἔχει τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ τῆς δικῆς τους ἐθνικῆς ἰδέας, πράμα πὺρ ἔγινε καθὼς ξέρομε στερνότερα. Ἡ ἐπανάστασις πέτυχε μονάχα σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπου εἶταν πὺρ μαζεμένος ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμός.

Ἐτσι γεννήθηκα ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα.

Οἱ Ἕλληνες ἔμωσ τὸ ἔργον τῆς ἀναγέννησης τῆς «μεγάλης Ἑλλάδας» δὲν τὸ θεωροῦσαν ἀκόμα τελειωμένον. Ἡ «Μεγάλῃ Ἰδέαν» ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῇ σιγὰ σιγὰ. Μονάχα προσωρινὴ ἀναχωρὴ ἔγινε καὶ σιγὰ σιγὰ ἔπρεπε νὰ ἐλευθερωθῶνε καὶ τὰ ἄλλα ὑπόδουλα μέρη τῆς «σάπιας Τουρκίας». Αὐτὸ εἶταν τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀναγεννηθέντος Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἀνταρτικὴ καὶ φιλελεύθερη ψυχολογία του δὲν ἔπαυε, βλέπετε, ἀκόμα. Ἡ θέσις του ἐξακολούθησε νὰ εἶναι ἐπαναστατικὴ.

Γλήγορα ἔμωσ ἀρχίζουσι νέα γεγονότα, βγαίνουν στὴ μέση νέοι παράγοντες πὺρ ἀλλάζουσι τὴν πορὰ τῶν πραγμάτων, παράγοντες πὺρ ἐπιδραῖνε στὴν

ψυχολογία καὶ στὴν ταχτική τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατὴν ἀναγκάζουν ν' ἀλλάξῃ ὁλότελα, ν' ἀφίση δηλ. τὴν ἴσαμε τώρα ἀνταρτική καὶ φιλελεύθερη στάση της καὶ νὰ γίνῃ συντηρητική. Ἡ θέση λοιπὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ ἐπαναστατικὴ γίνεται συντηρητικὴ, πισωδρομική. Αὐτὸ εἶναι τὸ περιεργότερο καὶ σπουδαιότερο σημεῖο στὴν ἐξέλιξιν τῆς ψυχολογίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, πού ξηγᾷ πολλὰ πράγματα καὶ πού δυστυχῶς κανεὶς δὲν μπόρεσε σύγκαιρα νὰ διαγνώσῃ καὶ ξηγήσῃ σωστά.

Τότε μονάχα θὰ μπορούσε νὰ βαστάξῃ ἡ Ἑλλάδα ἴσαμε τώρα τὴν ἐπαναστατικὴ καὶ φιλελεύθερη ψυχολογία της, ἀν δὲ βγαίνανε στὴ μέση νέοι ἐξωτερικοὶ παράγοντες, ζητώντας τὸ δικαίωμα τῆς «ἐθνικῆς τους ὑπαρξῆς» μετὰ καταστροφὴ τῆς μεγάλης Ἰδέας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μόλις ὁ Ἑλληνισμὸς ἀποφάσισε νὰ λάβῃ ἐχθρικήν στάση ἀπέναντι τῶν «ἐθνικῶν τάσεων» τῶν νέων γειτόνων, καὶ τοῦτο ἔχι τόσο ἀπάνου σὲ πραγματικὴ δύναμη, ὅσο σὲ «ἱστορικοὺς λόγους» καὶ «ἱστορικὰ δίκαια», δὲν μπόρουσε παρὰ νὰ δημιουργήσῃ πισωδρομική, συντηρητικὴ ψυχολογία.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀρνιότανε τοὺς ἄλλους ὅτι ὁ ἴδιος θεωροῦσε ἴσῳ καὶ ὅσις γιὰ τὸν ἑαυτοῦ. Γιὰ νὰ μὴν ἰδῇ τὴν μεγάλῃ του Ἰδέαν ἐντελῶς καταστραμμένη ἄρχισε νὰ εὐχεται κρυφὰ νὰ μείνουν ὅλα στάσιμα, νὰ διαρκέσῃ αἰωνίως τὸ ἄθλιο φεουδαλικὸ καθεστῶς τῆς Τουρκίας. Τὸ πῶς τὸ τέτοιο εἶταν ἀδύνατο, τὸ πῶς ἡ ἐξέλιξιν ἀργὰ ἢ γλήγορα θὰ ἐφεργε ἀστική ἐπανάστασιν στὴν Τουρκία καὶ πλήρη πολιτικὴ χειραφέτησιν τῶν διαφόρων φυλῶν τοῦ Αἴμου, καὶ πῶς ἐπομένως θὰ εἶταν καλύτερο μὴ γιὰ πάντα ν' ἀφίση τὰ «ἱστορικὰ δίκαια» καὶ λοιπὰ μορμολύκεια καὶ νὰ λάβῃ τὴν πραγματικότητα ὅπως εἶναι, αὐτὸ ποτὲ δὲ θέλησε, μήτε μπόρεσε νὰ τὸ σκεφθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπαμε, σὲ μὴ ἀνεπτυγμένους κοινωνίας λείπει ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωση, καὶ ἐπομένως δὲν τοὺς εἶναι δοσμένο νὰ καταλαβαίνουν τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ προβλέπουν τὸ μέλλον.

Τραγικὴ ἢ μοῖρα τῶν κοινωνιῶν καὶ ἐθνῶν, πού ἡ ἱστορία τὰ ἀναγκάζει, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν καὶ νὰ τὸ συναισθάνονται, νὰ παίρουν συντηρητικὴ, πισωδρομικὴ θέσιν. Μπορεῖ νὰ χουν ὅλα τὰ προτερήματα, νὰναί ἐξυπνεῖς, ν' ἀποχτήσουν ἐξωτερικὴ μόρφωση μεγάλη, καὶ ὅμως χωρὶς νὰ τὸ συναισθάνονται νὰ εἶναι συντηρητικὲς ἀπὸ φόβο μήπως

ἀντίθετη φιλελεύθερη πολιτικὴ τὰ ἀναγκάζει νὰ ἀναγνωρίσουν δικαίωματα καὶ στοὺς ἄλλους, πού θὰ ἰσοδυναμοῦν μετὰ τελειωτικὸ χάσιμον τῆς ἰδίας φανταστικῆς ἰδιοκτησίας.

Καλύτερα μεγάλα ἐνεῖρα—ἔστω καὶ οὐτοπιστικὰ—παρὰ μικρὴν πραγματικότητα. Νά, ἡ τραγικὴ ψυχολογία τῶν ἐθνῶν πού εἶχαν ἄλλοτε μεγάλη ἱστορία καὶ παραδόσεις. Τραγικὴ ψυχολογία, πού κατ' ἀνάγκην ὁδηγεῖ τὸ ἔθνος αὐτὸ σὲ οὐτοπιστικὴ, ψεύτικη ἐχτίμησιν τῆς πραγματικότητος, ἐπομένως καὶ ἐσφαλμένην, ὀλεθρία πολιτικὴ ταχτική. Τέτοια εἶταν ὅλη ἡ ταχτική τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ τὰ ἀναπόφευκτα, ὀλεθρία ἀποτελέσματα τὰ βλέπουμε σήμερον ὀλοφάνερα. Ἡ πραγματικότης μᾶς ἐκδικεῖται τρομερὰ. Οὐτε ἓνας φίλος! Ὅλοι ἐχτροί! Ἰατὶ σὲ ἔλους ἀρνιότανε ὁ Ἑλληνισμὸς τὸ δικαίωμα τῆς ὑπαρξῆς.

Ἔτσι, ἀντίθετα ἀπὸ μᾶς, βλέπουμε τὰ νέα ἔθνη, τὰ χτῆς ἀκόμα ἐντελῶς βάρβαρα, πού ὅμως χάρις στὴν πιεζόμενη, ἐπομένως καὶ ἐπαναστατικὴν θέσιν, ἔχουν τὴν εὐκολία νὰ παίζου τὸ ρόλο φιλελεύθερων, ριζοσπαστικῶν κοινωνιῶν, βλέπουμε αὐτὰ τὰ ἴδια ἔθνη, πού στὸν καιρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης κοιμούντανε τὸ βαθύ, φεουδαλικὸ τους ὕπνον, νὰ ἀρχίζου νὰ παίζουν τὸν ἐπαναστατικὸν ρόλον, καὶ νὰ κορδώνονται ἀπέναντι τοῦ κόσμου ὡς φύσει τάχατες φιλελεύθερα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς φύσει δὴθεν συντηρητικὸς Ἑλληνας. Καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς κοσμάκης τὰ πιστεύει, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς κρίνει μετὰ τὸ μέτρο τῆς στιγμῆς, θαμπώνεται ἀπ' τὸ φαινόμενο πού βλέπει μπροστά του, λίγο ἐνδιαφερόμενος γιὰ τὴν ἱστορία, καὶ θέλοντας ὅλα τὰ πράγματα νὰ τὰ πάρῃ φύσει καὶ ἔχι θέσει. Ἔτσι κατάντησε τὸν τελευταῖον καιρὸ νὰ πιστέψουε πῶς ὁ Ἑλληνας εἶναι φύσει συντηρητικὸς, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τοῦ Αἴμου φύσει φιλελεύθερα, χωρὶς νὰ κοιτάζουε τὸ προσωρινὸ τοῦ φαινομένου, πού προσπαθήσαμε νὰ ἐκθέσουε.

Ἐνῶ λοιπὸν οἱ Ἕλληνας βρισκόνταν ἀκόμα στὸν ἐπαναστατικὸν οἴστρον, φανταζόμενοι πῶς σ' ὅλη τὴν Ἀνατολή ὑπάρχουν μόνο δυὸ ἔθνη, οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ Τούρκοι, καὶ πῶς οἱ τελευταῖοι ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσουν στὴν ἐρμὴ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, οἱ Ρουμάνοι ἰδρύσανε τὴν ἡγεμονία τους, καὶ τὸ 1848 ἔκαναν τὴν ἀστικήν τους ἐπανάστασιν, ἢ μᾶλλον τὴν ἀστικήν τους μεταπολίτεψιν. Τὸ μόνο πού μπερέσαν νὰ ποῦν οἱ Ἕλληνας σ' αὐτὸ εἶταν,

πῶς ἔλοι οἱ Ρουμάνοι εἶταν «ἐκρουμανισθέντες Ἕλληνες!»

Ἦστερα ἀπὸ 25 πόνου κάτου χρόνια οἱ Βούλγαροι κάμανε τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ἀστικῆς ἐθνικῆς τους παλιγγενεσίας: ζήτησαν ἐκκλησιαστικὴ χειραφέτησιν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον, σχεδιάζοντας μετὰ ταῦτα καὶ τὴν ἐθνικὴν τους ἀναγέννησιν. Φαινόμενο ἀναπόφευκτον, φυσικὸ καὶ τόσο δίκαιον, ὅσο δίκαιες εἶναι καὶ οἱ ἐθνικῆς χειραφετήσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει λαῶν. Στὸν 19 αἰῶνα, αἰῶνα κατ' ἐξοχὴν τῆς ἀναγέννησης τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν, μπόρουσαν οἱ Βούλγαροι νὰ ξακολουθοῦν τὸ μεσαιωνικόν, φεουδαλικόν τους ὕπνον, ὑποταγμένοι αἰώνια πολιτικῶς στοὺς Τούρκους καὶ ἐκκλησιαστικῶς (=πνευματικῶς) στοὺς Ἕλληνας; Ὅχι βέβαια. Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν μπόρουσαν νὰ καταλάβου ὁρθὰ τὴν σημασίαν τοῦ βουλγαρικῶν κινήματος, καὶ μοιραία πῆραν ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ στάσι.

Τραγικὴ ἱστορικὴ μοῖρα. Οἱ Ἕλληνες μὴ θέλοντας, ἢ μᾶλλον μὴ μπορώντας νὰ ἰδοῦν μετὰ ἀπροκατάληπτα μάτια τὴ βαθύτερη σημασίαν τοῦ βουλγαρικῶν κινήματος, εἶδαν σ' αὐτὸ ἐπιπόλαιες ἐξηγήσεις, παίρνοντας διάφορα προσχήματα γιὰ αἰτίαι: Φταῖνε οἱ ραδιουργίες τῆς Ρωσίας, ἡ στάσις τοῦ Πατριαρχείου, ἡ πολιτικὴ τοῦ Φαρμακίδου κ.τ.λ. Ἀντὶ νὰ γίνῃ φιλικὸς συμβιβασμὸς, ἤθελε μοιραία τὸ σχίσμα, πού περισσότερο ὑποδοθήθηκε τὸν ἐθνικὸν ξεχωρισμὸν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῶν Βουλγάρων. Σὲ λίγο ἔγινε καὶ τὸ στερνότερον ἀναπόφευκτον καὶ φυσικὸν βῆμα, ἡ πολιτικὴ χειραφέτησιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ ἰδρυσις τῆς ἡγεμονίας τους.

Κ' ἐδῶ οἱ Ἕλληνας, ἀντὶ νὰ φιλιωθοῦν μετὰ ἀναπόφευκτον γεγονὸς, καὶ ἀντὶ νὰ πάρουν ἀπέναντι τοῦ θετικῆς δράσεως, προτίμησαν νὰ πονοκεφαλοῦν μετὰ ἐπιπόλαιες ἐξηγήσεις τοῦ πράγματος, καὶ νὰ ξεθυμαίνου σὲ βρασιῆς καὶ ὀλολογμούς. Κ' ἐνῶ τοῦτοι παρηγοριόταν μετὰ τὴν φωνῆς, οἱ Βούλγαροι ἤσυχον ἐχτιζαν τὸ βασίλειόν τους, ἔταμον στὴν πρώτη περίστασιν νὰ ἐκδικηθοῦν. . . Τὰ πάρα κάτου τὰ ξέρουμε καὶ τὰ ἐννοεῖ κανεὶς εὐκολα μετὰ τὴν ἀποψιν, πού πῆραμε.

(Ἀκολουθεῖ)

Γ. ΣΚΑΗΡΟΣ

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

Δὲ σάλευε πιά. Φοβότανε. Μίσα στὸ θαμπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, τὰ λαιμὰ της εἶσανε κεχρὶμπαρένια. Κ' ἔτσι πού ἀνασηκωνόντανε τὰ στήθια της, ἀνήσυχον καὶ ἀνταρμένα, σείοντανε καὶ γελοῦσε ὁ χρυσὸς σταυρὸς πού εἶτανε κρεμασμένος μετὰ μιὰ ροζ κορδελίτσα ἀπὸ τὸ λαιμὸν της καὶ ἔπαιζε χαρούμενος ἐν φεγγερῶν κρυφῶν μετὰ τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ. Ἐνας ἀλαφρὸς ἰδρὼς δροσοῦλιζε τὰ δύστυχα μηλίγγια τῆς Χρυσούλας. Καὶ τὰ μαλλὰκια τῆς ἀνήσυχον εἶχανε ξεχυλίσαι ἀπὸ τὴς μεγάλες χτένες καὶ χυθῆκανε στοὺς ὤμους καὶ ἀγκυλιόσανε τὸ λαιμὸν καὶ περιμένανε. Τὸ παράθυρον κλειστό, οἱ κουρτίνες ἀσάλευτες, ἡ ζώνη τῆς Χρυσούλας ρηγμένη ἀπάνου στὸν καναπέ σπάραιζε, τὸ κρεβάτι ἀποπίσω ἔχασκε βραχὶ καὶ τὸ κόνισμα τῆς γλυκειῆς Παρθένου, πού εἶτανε ἀποπάνου, δὲ φαινότανε τώρα μέσα στὸ σκοτάδι.—Ὁὐχὲ φύγει.

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

Θέ μου! ὀλομόναχον, ἀνυπεράσπιστον τὴν ἀφήνουνε τὴ Χρυσούλα ὅλα τὰ πράγματα γύρω. Πουθενὰ βοήθεια! Ἀπὸ πού νὰ πιαστῆ, σὲ ποῖο ἄψυχο νὰ πῆσαι καὶ νὰ τοῦ πῆς τὸν πόνον της; Ἄν πῆσαι στὸν καναπέ, θὰ τρέξει καὶ θὰ φωναίξῃ καὶ θὰ τῆνε προδώσει στὸν Ὀρέστη. Ἄν πιαστῆ ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ, αὐτὰ θὰ σειστοῦνε καὶ θὰ τραντάζουε καὶ ὅλη ἡ κάμερα θὰ γεμίσει ἀπὸ τὴς φωνῆς τους καὶ ὁ Ὀρέστης μετὰ οἴχτον καὶ συγκρατημένη ἀγανάχτησιν θὰ τῆνε σπρώξει μετὰ τὸ χέρι του καὶ θὰ τῆς πῆ:—

—Καθμένη Χρυσούλα, σὴν παιδάκι κανεὶς...

Κι ἂν πῆσαι στὰ πόδια τοῦ Ὀρέστη καὶ τοῦ πῆ:—

—Ἐλεος! Ἐλεος! Πῆς μου ἓνα γλυκὸν λόγο,

Ὀρέστη μου, γιατί θὰ πεθάνω!;

Ἐάφου, τὸ κορμάκι της ὀλο σείστηκε.

Ὁ Ὀρέστης ἀποπίσω τῆς σιγὰ σιγὰ εἶχε συρθεῖ καὶ τῆς ἀγκυλιόζε τὴ μέση καὶ ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ τῆς φιλοῦσε σιγαλινὰ καὶ ἀθόρυβα τὰ μαλλιά. Ἀγάλια, ἀγάλια, σὰ νὰ τῆς ζητοῦσε συχώρησιν καὶ λησμονία. Καὶ τὰ φιλιὰ κατεβαίνανε ὡς τὴς ρίζες τῶν μαλλιῶν καὶ τὴς μουσκεύανε μετὰ ἰδρὸν, κατεβαίνανε ὡς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κάνανε χίλια κομμάτια.

—Μή! Μή! Μή!...

στέναζε ἡ δύστυχον Χρυσούλα καὶ λύγιζε τὸ κορμί της. Θέλησε νὰ φύγει, νὰ σωθεῖ, καὶ ἔπρεπε μίση στὴν ἀγκυλιὰ τοῦ Ὀρέστη, ἀπέλπισημένη.

Κι αὐτὸς τῆνε σήκωσε ἀπάνου στὰ χέρια του σὴν ἐχτὸν σκοτωμένο πού τὸν πᾶμε παράμερα νὰ τὸν κουροῦμε.

Καὶ τὴν πῆγε καὶ τὴν ζάπλωσε στὸ κρεβάτι (στὸ κρεβάτι ἦε στὸ μνήμα;) Καὶ τότε τὸ στόμα της, πού εἶτανε πάντα σφαγμένο μετὰ τὸ κοφτερὸ μαχαίρι τοῦ Καμήου καὶ δὲν ἐβγαίε αἷμα, προσπάθησε νὰ χαμογελάσει πάλι καὶ ἔρχισε ξεφρενιασμένο, δαγκωμένο, τρελλό, νὰ σπαραίξει καὶ νὰ κλαίει καὶ νὰ δέεται.

Θέ μου! Θέ μου!

B'.

VIBRATO

I

Ἀπανωτὰ τὴς ἄλλες μέρες ἐρχόντανε τοῦ Ὀρέστη ἀπὸ τοὺς φίλους του τὰ γράμματα τὰ εἰρω-